

Rehuvalvonnan raportti 2010

Evira/1170/0411/2011

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 3.5.2011

Maatalouskemian yksikkö

Hyväksyjä Sinikka Marmo

Esittelijä Tarja Root

Lisätietoja

Sisällysluettelo

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN	4
2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	9
2.1 <i>Todettujen säännöstenvastaisuuksien yleisyys ja tyyppi</i>	9
2.2 <i>Todettujen säännöstenvastaisuuksien analyysi</i>	11
2.2.1 <i>Todettujen säännöstenvastaisuuksien esiintyminen</i>	11
2.2.2 <i>Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne</i>	15
2.2.3 <i>Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt</i>	17
3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	17
4 TOIMET TEHO KUUDEN VARMISTAMISEKSI	18
4.1 <i>Toimet toimijoiden lainkuuliaisuuden varmistamiseksi</i>	18
4.2 <i>Toimet virallisen välvönnän tehokkaan toiminnan varmistamiseksi</i>	20
5 ARVIO YLEISESTÄ ONNISTUMISESTA	20

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta on osa CAP-tukiin liittyvää täydentävien ehtojen valvontaa. Näiden toimijoiden tarkastuksissa valvotaan käsittelyn eläinvalkuaisen rehukäyttöä sekä varastointia, jäljitettävyyttä ja rehukirjanpitoa. Käsiteltyä eläinvalkuaista rehuna käyttävän alkutuotannon toimijan tulee olla joko Eviran hyväksymä tai rekisteröimä. Hyväksyntä edellyttää tarkastuskäyntiä tilalla. Vuonna 2010 käsittelyn eläinvalkuaisen käyttäjiksi rekisteröitiin kaksi tilaa. Rekisteröityjä rehualan alkutuotannon toimijoita on Eviran rekisterissä yhteensä noin 62 000.

Rehualan alkutuotannon toimijoita valvottiin riskiperusteisen otannan kautta, jolloin arviointiperusteena käytettiin tilan tuotantomuotoa (sekä märehitijöitä että yksimahaisia eläimiä), tilan kokoa ja tilarehun valmistusta ja/tai sekoitusta. Otannan kautta valvottavien tilojen määräksi saatiin 258. ELY-keskusten tarkastajat tarkastivat tilat Eviran laatiman suunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti.

Vuonna 2010 valvottiin yhteensä 258 tilaa (taulukko 1). Kotieläintuotannon lopettamisen tai tuotantokatkoksen vuoksi 7,8 % tilalla ei ollut eläimiä. Valvotuista tiloista 67%:lla oli märehitijöitä, 8,1 %:lla sikoja, 5,4 %:lla siipikarjaa ja 12,0 % oli sekatiloja. Siipikarjatilojen lukumäärä oli puolet pienempi kuin edellisenä vuonna ja nautatiloja oli vastaavasti enemmän.

Tiloilta otettiin yhteensä 243 rehunäytettä, joista 56 oli tilaseoksia, 55 teollisia rehuseoksia, 104 viljoja tai valkuaisrehuja ja 18 nurmirehuja. Rahtiseoksia oli kaksi.

Taulukko 1. Valvottujen tilojen ja otettujen näytteiden määrä vuonna 2010.

Tavoite, tilat / näytteet	Toteutuma, tilat / näytteet	Toteutunut %, tilat / näytteet
258 / 258	258 / 243	100 / 94,2

Tuotevalvonta

Rehujen tuotevalvonnassa näytteenotto suoritetaan Eviran valtuuttamien tarkastajien ja ELY-keskustarkastajien toimesta Eviran ohjauksen ja ohjeistuksen mukaisesti.

Evira laatii vuosittain kotimaisille rehujen valmistuslaitoksille näytteenottosuunnitelmat, jotka perustuvat kohdekohtaiseen riskiluokitukseen. Riskitekijöitä ovat kohteen toiminnan laatu (rekisteröinti/hyväksyntä), rehuaineiden käyttö (esim. erilaiset valkuaisrehuaineet ja rehun lisäaineet), tuotantomäärä ja tuotevalikoima. Valtuutetut tarkastajat ottivat vuonna 2010 tuotannosta otettujen rehunäytteiden lisäksi myös tuotantoympäristönäytteitä.

Markkinoille saatettujen rehujen laadun valvontaa tehdään pääasiassa vähittäiskaupassa otettujen näytteiden analysoinnin sekä pakkausmerkintöjen ja mainonnan valvonnan avulla. Näytteitä otetaan myös toimijoiden tuotantotiloista ja varastoista. Valvonta kohdistuu kaikkien eläinlajien rehuihin riskiperusteisesti.

Rehujen muuntogeenisyyden valvontaa varten näytteitä otettiin kotimaassa valmistetuista tuotantoeläinten rehuista ja markkinavalvontana luomuna markkinoiduista lemmikkieläinten rehuista. Näytteitä otettiin yhteensä 20, joista 15 tuotantoeläimille tarkoitetuista rehuista otettua näytettä oli peräisin 13 kotimaiselta rehutehtaalta ja viisi näytettä oli lemmikkieläinten rehuja.

Suurin osa Suomeen tuotavista kasvipärisistä rehuaineista kuuluu salmonellariskin perusteella erityisen riskialttiisiin rehuihin (MMM 712/2008 liitteet 3 ja 4). Näistä rehusta otettiin viralliset näytteet rehuerän saapuessa Suomeen. Edellä mainittuihin ris-

kialttiisiin rehuihin kuuluvat myös luonnonlinnuille tarkoitetut auringonkukansiemenet ja pähkinät, joiden laatua (salmonella, hukkakaura, tuohyönteiset) on valvottu asiakirjatarkastuksin ja jossain määrin myös näytteenotoin. Lisäksi jokaisesta maahan tuodusta kalajauhoerästä otettiin viralliset näytteet kiellettyjen eläinproteiinien tutkimista varten.

Asetusta (EY) N:o 669/2009 tiettyjen muiden kuin eläinperäisten rehujen ja elintarvikkeiden tuonnin tehostetusta virallisesta valvonnasta, alettiin soveltaa 25.1.2010. Brasiliasta ja Argentiinasta tulleista maapähkinäeristä otettiin näytteitä afltatoxiinitutkimuksiin asetuksessa esitetyn frekvenssin mukaisesti. Myös ns. EU-suojapäätösten piiriin kuuluvia tuotteita, kuten kiinalaisia rehuja ja melamiinia, valvottiin tehostetusti. Niiden tuonti Suomeen oli kuitenkin vähäistä.

Rehujen viranomaisvalvonnan näytteenotto toteutui kokonaisuudessaan valvontasuunnitelman mukaisesti (taulukko 2) eli yhteensä otettiin 10122 näytettä. Tehostetusti otettujen näytteiden määrän kasvu johtui useissa kohteissa olleista selvitettävistä tapauksista liittyen omavalvonnan ja/tai viranomaisvalvonnan salmonellalöydöksiin.

Taulukko 2. Viranomaisvalvonnan näytteenoton (NO) suunnitelma ja toteutuma.

Valvontalinja	Suunniteltu näytemäärä (n) v. 2010	Toteutunut näytemäärä (n) v. 2010	Näytteenoton toteutuma (%) v. 2010
Maahantuonti ¹⁾	≈ 1084	1084	100
Sisämarkkinakauppa ²⁾	≈ 6381	6381	100
Kotimainen valmistus			
Rehujen no-ohjelma	1270	1431	113
Rehujen tehostettu no ³⁾	n. 60	160	267
Tuotantoympäristö no ⁴⁾	n. 141	141	100
Yhteensä	1471	1732	118
Markkina- ja muuntogeeniset rehut	630	662	105
Muuntogeeniset rehut	30	20	67
Alkutuotannon valvonta ⁵⁾	258	243	94
Viralliset näytteet yht.	9846	10122	103

- 1) Määräytyy rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien mukaisesti (suunniteltu ≈ toteutunut)
- 2) Määräytyy rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien mukaisesti (suunniteltu ≈ toteutunut)
- 3) Tehostetun näytteenoton kokonaismäärä on suhteessa valvontavuoden selvitettävien kohteiden / tapausten määrään
- 4) Uusi käyttöön otettu viranomaisnäytteenottomuoto
- 5) Näytteenotto tapahtunut vuoden 2010 aikana, mutta loppuvuonna otettujen näytteiden analyysit ovat valmistuneet v. 2011 puolella

Rehujen virallisessa valvonnassa otetuista näytteistä tehtiin yhteensä noin 13 800 eri analyysia (Taulukko 3). Valvonta toteutui suunnitelman mukaisesti. Rehuaineista tehtyjen salmonella-analyysien osuus kaikista tehtävistä salmonella-analyyseistä oli

84,0 %, mikä kuvastaa erityisesti tuontirehuaineista tehtävien salmonella-analyysien suurta määrää.

Evira valvoo rehujen sisältämiä haitallisia ja kiellettyjä aineita maahantuonnin, sisämarkkinakaupan, tuotannon, valmistuksen, markkinoille saattamisen ja käytön yhteydessä. Valvonta perustuu erilaisiin rehuihin liittyviin mahdollisiin riskeihin sekä EU:n nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) kautta saataviin tietoihin akuuteista vaaroista.

Rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden valvonta toteutui suunnitellusti (Taulukko 3).

Taulukko 3. Rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden sekä muiden analyysien määrät v. 2010.

Analyysi	Suunniteltu analyysien lukumäärä yhteensä (Σa)	Toteutunut; rehuaineet (a)	Toteutunut; rehu-seokset (a)	Toteutunut; rehun lisäaineet, esiseokset (a)	Toteutunut analyysien lukumäärä yhteensä (Σa)	Toteutunut (%)
Salmonella ¹⁾	8999	7559	1440	-	8999	100
Muut mikro-organismit ²⁾	291	103	188	-	291	100
Mikroskopointi/kalajauho		(88)	(185)		(273)	
Mikroskopointi/lihaluujauho		(268)	(294)		(562)	
Mikroskopoinnit yhteensä ³⁾	600	356	479		835	139
Kasviperäiset epäpuhtaudet, aitous ja tuholaiset ⁴⁾	(arvio 150 n) arvio. 300 a	125 a	82 a	-	207 a	100
Aflatoksiinit	30	10	25	-	35	117
Muut hometoksiinit ⁵⁾	220	66	154	-	220	100
Kadmium	100	11	72	24	107	107
Lyijy	100	11	72	24	107	107
Elohopea	60	7	55	18	80	133
Arseeni	100	11	51	24	86	86
Melamiini ⁶⁾	arvio 5 a	-	-	1	1	100
PCB-indikaattoriyhdisteet ⁷⁾	5	5	-	-	5	100
Dioksiiniyhdisteet ⁸⁾	5	5	-	-	5	100
Dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet ⁹⁾	5	5	-	-	5	100
Lasalosiidi-Na ¹⁰⁾	40	-	39	-	39	98
Narasiini ¹⁰⁾	40	-	39	-	39	98
Monensiini-Na ¹⁰⁾	40	-	39	-	39	98
Salinomyysiini-Na ¹⁰⁾	40	-	39	-	39	98
Maduramiysiini-NH ₄ ¹⁰⁾	40	-	39	-	39	98
Semduramiysiini ¹⁰⁾	40	-	39	-	39	98
Lääkerekhut ja niiden carry over -seuranta ¹⁰⁾	5 5	- -	10 10	- -	10 10	200 200
Olakvindoksi ¹⁰⁾	20	-	21	-	21	105
Karbadoksi ¹⁰⁾	20	-	21	-	21	105
Amprolium ¹⁰⁾	20	-	20	-	20	100
Dimetridatsoli ¹⁰⁾	20	-	20	-	20	100
Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysit yhteensä	11150	8274	2954	91	11319	102
Muut rehujen analyysit: ravintoaineanalyysit ¹¹⁾ yht.	2520	124	2396	-	2520	100
Rehujen valvonta-analyysit yhteensä	13670	8398	5350	91	13839	101

Σa = rehujen analyysien lukumäärä yhteensä

a= rehutyyppin/rehutyyppien analyysien lukumäärä

n= näytteiden lukumäärä

- 1) Analyysimäärä määräytyy pääosin rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien lukumäärän mukaisesti (suunniteltu \approx toteutunut).
- 2) Kohteena ovat pääosin muut kuin elintarviketuotantoeläinten rehut (rehut turkiseläimille ja lemmikkieläimille). (suunniteltu \approx toteutunut).
- 3) Kohteena ovat elintarviketuotantoeläinten rehuseokset (märehtijän ja ei-märehtijän rehut) sekä näiden rehujen valmistukseen käytettävät rehuaineet.
- 4) Suunnitelmassa on näytteiden lukumäärän arvio. Analyysit määritellään näytteille sekä pistokoelun teisesti että epäilyn perusteella. Näytteiden yhteismäärä määräytyy vuotuisen tuonin ja markkinavalvonnan valvontatilanteen mukaan. Samasta näytteistä voidaan tehdä useampi analyysiryhmään kuuluva analyysi. (suunniteltu \approx toteutunut).

- 5) Taulukossa on esitetty eri analyysien määrät yhteensä. Tutkittavat hometoksiinit ovat DON, DAS, 3-AcDON, NIV, F-X, T-2-toksiini, HT-2 -toksiini, okratoksiini A, zearaleoni ja fumonisiini (B1 ja B2).
- 6) Melamiinin analyysimäärä määräytyy rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien lukumäärän mukaisesti (suunniteltu \approx toteutunut).
- 7) Tutkittavat indikaattoriyhdisteet ovat PCB 28, PCB 52, PCB, PCB 101, PCB 138, PCB 153 ja PCB 180.
- 8) Dioksiinien (17 eri yhdistettä) tulokset lasketaan 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(1998)-PCDD/F TEQ mukaisesti sisältäen määritysrajan
- 9) Dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet (PCB 77, PCB 81, PCB 105, PCB 114, PCB 118, PCB 123, PCB 126, PCB 156, PCB 157, PCB 167, PCB 168 ja PCB 189) tulokset lasketaan 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(1998)-Dioxinlike PCBs TEQ mukaisesti sisältäen määritysrajan
- 10) Yhdisteitä tutkitaan valmiista rehuseoksista.
- 11) Rehulle määritellään ravitsemukselliset analyysit silloin, kun valvonnassa tarkastetaan ravitsemuksellinen koostumus toimijan pakkausmerkinnöissä takaamiin arvoihin (suunniteltu \approx toteutunut).

Vuonna 2010 Suomi teki 10 rehuja koskevaa ilmoitusta EU:n RASFF-hälytysjärjestelmässä. Ilmoitukset käsitelivät tuontirehujen virallisessa valvonnassa tai rehualan toimijan omassa laadunvarmistuksessa todettuja salmonelloja.

Rehualan toimijoiden valvonta

Evira valvoo rehualan toimijoita tarkastuskäynnein riskinarviointiin perustuvan suunnitelman mukaisesti. Arvioinnissa on huomioitu tuotantomäärät, kalajauhon käyttö valmistuksessa, lääkerehujen valmistus, sivutuotehyväksyntä ja maitopohjaisten sivutuotteiden valmistus ja jakelu, rehuhygieniasetuksen mukainen hyväksyntä tai lisäaineita sisältävien täydennysrehujen valmistus, edellisestä tarkastuksesta kulunut aika, edellisessä tarkastuksessa todetut puutteet ja hyväksyntähakemukset.

Valvontasuunnitelmasta poikettiin vuoden aikana suorittamalla ylimääräisiä tarkastuskäyntejä sellaisiin rehuja valmistaviin laitoksiin, joissa oli todettu salmonellaongelmia. Valtuutettujen tarkastajien suorittamat tarkastukset käynnistyivät loppuvuodesta.

Rehuseosten valmistajia tarkastettiin 36, joista 10 oli rahtisekoittajia. Vuonna 2010 hyväksyttiin ensimmäinen kotieläintila rehuhygieniasetuksen mukaisena rehuseosten valmistajana. Rehuaineiden valmistajia tarkastettiin 35, joista neljä oli maitoalan laitoksia ja yksi maitopohjaisia sivutuotteita käsittelevä laitos. Kaikki elintarviketuotantoeläinten lääkerehuja valmistavat toimijat tarkastettiin vuonna 2010. Vastaavasti tarkastettiin myös kaikki yhdeksän rehualan laitosta, jotka on hyväksytty rehuja Venäjälle vieviksi laitoksiksi. Tarkastuksista 21 kohdistui aikaisemmin tarkastamattomiin toimijoihin.

Taulukko 4. Rehualan toimijat eri sektoreilla; suunnitellut ja suoritettavat tarkastukset vuonna 2010.

tarkastuskohde	toimijoiden määrä	tarkastukset suunnitelma	tarkastukset toteuma	%
Rehujen valmistajat (rehuaineet, rehuseokset, lisäaineet, esiseokset), ml. maitoalan laitokset	285	86	76	88
Hyväksytyt rehun lisäaineiden maahan-tuojat ja/tai välittäjät	16	5	6	120
Muut lisäaineiden, rehuaineiden ja täydennysrehujen välittäjät	58	4	2	50
Varastointiliikkeet (muu kuin sivutuote)	59	6	5	83
Tuotantoeläinten rehuja myyvät vähittäiskaupat	n. 650	30 (ELY-keskukset)	24 (yksi kahden kertaan)	90
Maitoalan laitokset	29	4	4	100
Kuljetusliikkeet, joiden toiminta edellyttää hyväksyntää	26	1	2	200
Kuljetuskalustot/valtuutettujen tarkastajien suorittamat tarkastukset	408	100*/30-40**	113/14	113/47
Sivutuoteasetuksen mukaisesti valvotta-	18	10	7	70

vat varastot (luokan 1, 2 ja 3 eläimistä saatavat sivutuotteet)				
turkiseläimille rehua valmistavat rehusekoittamot	12	5	6	120
keräyskeskukset	17	5	6	120
luokan 1 laitokset	1	2	2	100
luokan 2 laitokset	1	2	2	100
luokan 3 laitokset	2	2	2	100
turkiseläinruhojen käsittelylaitokset	4	0	0	
Lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset	19	1	6	600
Kv-ruokajätetoimijat	83	10	0	0

* irtorehuihin kohdistuvat tarkastukset

** eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetuksiin kohdistuvat tarkastukset

Lemmikkieläinten ruokia valmistaviin laitoksiin tehtiin suunniteltua enemmän laitokäyntejä, koska vuoden 2010 aikana hyväksyttiin kolme uutta laitosta ja neljännessä käytiin vuoden aikana hyväksymiskäynnillä.

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien toimijoiden valvonta

Evira valvoo eläimistä saatavia sivutuotteita luokan 1, 2 ja 3 käsittelylaitosten, lemmikkieläinten ruokia valmistavien laitosten, turkiseläimille rehua valmistavien laitosten (keräyskeskukset, rehusekoittamot), kala-alan laitosten, varastointilaitosten sekä eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetusten osalta. Luokan 2 laitoksiin kuuluvat myös turkiseläinruhoja käsittelevät laitokset. Luokan 1, 2 ja 3 käsittelylaitoksilta sekä lemmikkieläinten ruokia valmistavilta laitoksilta edellytetään hyväksyntää ja 4.3.2011 lähtien sovellettavan sivutuoteasetuksen mukaan keräyskeskukset ja rehusekoittamot tulee rekisteröidä.

Alkuvuonna 2010 luokan 2 käsittelylaitos ilmoitti muuttavansa toimintansa luokan 3 käsittelylaitokseksi. Käsittelylaitos tarkastettiin ja hyväksyttiin. Turkisruhojen käsittelylaitoksia ei tarkastettu vuonna 2010. Luokan 1, 2 ja 3 käsittelylaitosten tarkastukset suoritettiin suunnitelman mukaisesti lukuun ottamatta luokan 3 rasvankäsittelylaitosta, jota ei tarkastettu. Turkiseläimille rehua valmistavia rehusekoittamoita oli vuoden loppussa 12. Keräyskeskuksina toimivista teurastamojen sivutuoteosastoista tarkastettiin yksi suunniteltua enemmän, koska yksi keräyskeskus aloitti sivutuotteiden hapotuskäsittelyn uudestaan. Lemmikkieläinten ruokia valmistavista laitoksista tarkastettiin kuusi. Koska Evira perui yhdeltä teurastamolta toimintaluvan, sen yhteydessä toimivalta keräyskeskukselta peruttiin sivutuoteasetuksen mukainen hyväksyntä.

Evira valvoo myös kansainvälisestä liikenteestä peräisin olevaa ruokajätettä käsitteleviä toimijoita tarkastuskäynnein. Näitä toimijoita ovat ruokajätehuollosta satamissa, lentokentillä ja varikoilla vastaavat tahot, jätteen keräily- ja kuljetusliikkeet sekä kaatopaikat ja polttolaitokset. Hyväksytyjä ja rekisteröityjä laitoksia tarkastetaan vuosittaisen suunnitelman mukaisesti. Sivutuoteasetuksen mukaisesti valvottavia varastoja tarkastettiin seitsemän, joista kolme liittyi varaston hyväksyntään. Eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetustarkastukset olivat pääosin raatokeräilyautojen tarkastuksia. Tarkastusmäärät on esitetty taulukossa 4.

2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

2.1 Todettujen säännösten vastaisuuksien yleisyys ja tyyppi

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Todettu säännösten vastaisuus liittyi rehukirjanpidon puuttumiseen (taulukko 5).

Taulukko 5. Todetut säännösten vastaisuudet tilavalvonnassa 2010.

Todettu säännösten vastaisuus	tilojen määrä
Tilarehuseoksissa ja rehuaineissa todettiin tuholaisia	23
Rehukirjanpito puute	1

Tuotevalvonta

Tuotevalvonnassa todettujen säännösten vastaisuuksien sekä annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten esiintymistiheys on esitetty taulukossa 6. Poikkeamien esiintymistiheyksiin eri vuosina vaikuttaa erilainen valvonnan kohdentaminen ja painotukset, kuten esimerkiksi vitamiinipoikkeamissa.

Taulukko 6. Tuotevalvonnassa todettujen säännösten vastaisuuksien sekä annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten esiintymistiheys laskettuna prosentuaalisena määränä analysoiduista näytteistä.

Todettu säännösten vastaisuus	2009	2010
aminohappo-, sokeri-, hera- tai tärkkelyspoikkeama	18,2 %	0,0 %
dioksiinit ja dioksiinien kaltaiset yhdisteet	-	0,0 %
hivenainepoikkeama	21,4 %	17,4 %
kasvipörsäiset epäpuhtaudet ja tuholaiset	10,6 %	19,8 %
kivennäisainepoikkeama	16,3 %	10,4 %
kokkidiostaatti-, antibiootti- ja/tai muut poikkeamat	2,8 %	1,9 %
lääkerehupoikkeama	7,1 %	0,0 %
maaeläinperäinen aines tai kala- jauho	0,9 %	1,6 %
melamiini	0,0 %	0,0 %
mykotoksiinit	0,0 %	0,0 %
pakkausmerkintäpuutteet	12,7 %	12,4 %
poikkeama, muut analyysit (mm. propyleeniglykoli)	0,0 %	0,0 %
pääravintoainepoikkeama	7,7 %	10,7 %
raskasmetallit	0,0 %	0,8 %
salmonella tai muut mikro-organismit	0,6 %	0,4 %
vitamiinipoikkeama	6,8 %	34,4 %

Rehualan toimijat

Tarkastuksissa todetut puutteet ja niiden perusteella rehualan toimijalta edellytetyt toimenpiteet on luokiteltu neljään luokkaan siten, että ensimmäisen luokan puutteet ovat vakavimpia ja neljännen luokan puutteet lievimpiä eli kehityskohteita. Taulukon 7 mukaisesti puutteita ja kehitysehdotuksia todettiin vuonna 2010 yhteensä 429. Vuonna 2009 niitä todettiin 136. Erityisesti lievempiä puutteita ja kehitysehdotuksia kirjattiin

tarkastusta kohden keskimäärin edellistä vuotta useammin. Evira on asettanut edellytetyille toimenpiteille määrääjat luokissa 1, 2 ja 3. Taulukko 7 ei sisällä vähittäiskauppojen, kuljetusvälineiden tai eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien tai varastovien toimijoiden tarkastuksissa todettuja puutteita.

Taulukko 7. Toimijoiden, ml. maitoalan laitokset, tarkastuksissa todetut puutteet.

Puutteen tyyppi	luokka 1	luokka 2	luokka 3	luokka 4
HACCP-järjestelmä	0	14	47	26
Laadunvarmistus (suunnitelma, vastaanäytteet, näytteenottoitiheys, analyysit)	0	12	32	27
Tuoteselosteet, pakkausmerkinnät, kaupalliset asiakirjat, sillojen, säiliöiden ym. merkinnät	0	6	39	12
Valmistuskirjanpito, eränumerojäljitettävyys	1	2	19	8
Seostasaisuuden ja mittavälineiden seuranta	0	0	7	3
Tuholaistorjunta, tuotanto- ja varastotilojen tiiviys	0	6	15	5
Muut	0	11	73	64
Yhteensä	1	51	232	145

Tuotantoeläinten rehua myyville vähittäiskaupoille annetut huomautukset kohdistuivat mm. tuholaistorjuntaohjelman puuttumiseen, rehujen pakkausmerkintöjen puutteisiin ja rikkinäisiin rehupakkauksiin. Valtuutettujen tarkastajien suorittamissa kuljetusautojen tarkastuksissa havaittiin eniten lastaustilojen siisteyteen liittyviä puutteita (Taulukko 8). Puhdistuskirjanpitoon liittyvät puutteet olivat vähentyneet neljännekseen vuodesta 2009.

Taulukko 8. Kuljetusautojen tarkastuksissa havaitut puutteet (sisältäen eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetukset, joissa havaitut puutteet ovat suluissa).

Puutteiden luonne	Puutteiden lukumäärä (kpl)	Osuus tarkastetuista (%)
Puhdistuskirjanpito	10	8
Tarkastuskortti puuttui	17 (2)	13
Lastaustilojen siisteys	21 (0)	16
Ajokirjanpito	8 (0)	6
Pressujen siisteys/kunto	2 (2)	1
Yhteensä	58 (4)	

Kuljetusliikkeiden hakiessa hyväksyntää toiminnalleen todettiin lähinnä HACCP-suunnitelmiin liittyviä puutteita.

Eläimistä saatavat sivutuotteet (ei sisällä kuljetustarkastuksia eikä maitoalan laitoksia)

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien laitosten tarkastuksissa puutteiden luokittelussa on käytetty kohdassa rehualan toimijat esitettyä tapaa.

Taulukko 9. Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien toimijoiden tarkastuksissa todetut puutteet.

Tarkastettava toimija	tarkastusten määrä	luokka 1	luokka 2	luokka 3 (+kehitysehdotukset)
luokan 1 käsittelylaitos	2	0	0	4+1
luokan 2 käsittelylaitokset	3	0	1	9+3
luokan 2 käsittelylaitokset, turkiseläinten ruhot	0	0	0	0
luokan 3 käsittelylaitos	1	1	2	4+1
rehusekoittamot	6	0	9	12+10
keräyskeskukset	6	0	4	9+6
lemmikkieläin ruokia valmistavat laitokset	6	1	6	12+8
sivutuoteasetuksen mukaisesti valvottavat varastot	7	0	11	6+2

Luokan 1 käsittelylaitoksen tarkastuksessa ei todettu puutteita. Luokan 2 käsittelylaitosten toiminnassa luokan 3 puutteet liittyivät hygieniaan, omavalvontakuvauksen päivityksen puuttumiseen, dokumentointiin tai rakenteellisiin poikkeamiin. Luokan 3 käsittelylaitoksessa vakavaksi luokan 1 puutteeksi todettiin prosessin kriittisen pisteen turvarajojen alittaminen, koska seuranta puuttui. Luokan 2 ja 3 puutteet liittyivät lainsäädännön vaatimustenmukaisten merkintöjen ja dokumentointien puutteeseen ja riittämättömään hygieniaan. Rehusekoittamoiden tarkastuksissa todettiin luokan 2 puutteita tuhoeläintorjunnassa erityisesti lintujen osalta sekä lainsäädännön vastaisesta, liiallisesta antibioottien käytöstä rehussa. Luokan 3 puutteet koskivat laitosten riittämättömää hygieniaa ja siisteyttä, omavalvontasuunnitelman ja HACCP-järjestelmän puutteita, merkintöjen ja dokumentoinnin epäselvyyksiä sekä huonokuntoisia rehuastioita. Puutteita oli myös kaupallisten asiakirjojen pakollisissa tiedoissa tai niiden puuttumisessa.

Keräyskeskuksissa luokan 2 ja 3 puutteet liittyivät lähinnä epäsiisteyteen ja huonoon hygieniaan, omavalvontasuunnitelman ja HACCP-järjestelmän puutteisiin sekä kaupallisten asiakirjojen riittämättömiin tietoihin. Yhdelle lemmikkieläinten ruokia valmistavalle laitokselle annettiin vakava huomautus, koska laitos oli toiminut lainsäädännön ulkopuolella ilman sivutuoteasetuksen mukaista hyväksyntää (luokan 1 puute). Muuten lemmikkieläinrehulaitoksille annetut luokan 2 huomautukset liittyivät rakenteellisiin vaatimuksiin ja asiakirjoihin sekä puuttuviin tai erittäin puutteellisiin HACCP-järjestelmiin. Luokan 3 puutteet olivat pääasiassa hygieniaa, omavalvontaa, rakenteita ja laitteita koskevia. Uusia sivutuotevarastoja hyväksyttiin kolme. Puutteita todettiin HACCP-järjestelmissä, merkinnöissä, kaupallisissa asiakirjoissa ja varastojen tiiviydessä.

2.2 Todettujen säännöstenvastaisuuksien analyysi

2.2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien esiintyminen

Kielletyt rehuerät tai rehuerät, joihin kohdistui käyttöä rajoittavia kieltoja, huomautuksia ja/tai määräyksiä ajanjaksolla 1.1. - 31.12.2010 on esitetty taulukossa 10.

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa todettiin vuonna 2010 säännöstenvastaisuuksia yhdessä tapauksessa, kuten kahtena edellisenäkin vuonna. Puutteet rehukirjanpidossa ja rehualan toimijoiden rekisteröintitietojen tarkistamisessa johtivat 3 %:n laiminlyöntiin. Tuholaisten esiintyminen tilarehussa johti toimenpidekehotukseen, mutta ei rehun käyttökieltoon. Kolmesta tiloilta otetusta rehunäytteestä löydet-

tiin luuta ja höyhentä (kaura, ohra ja viljapitoinen tilaseos), joiden todettiin olevan osa rehuun joutunutta jyräjän raatoa ja linnun höyhen.

Tuotevalvonta

Salmonellan esiintyminen

Viiden kasviperäisen rehuerän markkinoille saattaminen kiellettiin salmonellan vuoksi (taulukko 10). Erät edustivat yhteensä 12,5 miljoonaa kiloa ja 3,2 % tuoduista kasvipärisistä rehuista. Rehualan toimijat totesivat omassa laadunvarmistuksessaan salmonellaa kalajauhoeristä ja turkiseläinten rehuihin tarkoitettussa hydrolysoidussa höyhenjauhossa sekä siitä valmistetuissa rehuissa ja käsittelivät tai palauttivat ko. erät omien laadunvarmistusmenettelyjensä mukaisesti. Salmonellaa todettiin myös virallisessa valvonnassa yhdestä valkuaistiiviste-erästä.

Kotimaisten elintarviketuotantoeläinten rehujen valmistuksen valvonnan näytteenottoa tehostettiin kymmenessä valvontakohteessa. Tämä johtui eri kohteissa niin toimijan laadunvarmistusnäytteissä kuin viranomaisvalvonnan näytteissä todetuista salmonelloista. Lisäksi rehualan toimijat lisäsivät valvontakohteissa omien laadunvarmistusnäytteidensä määriä.

Markkinavalvonnassa todettiin salmonellaa eläinperäisistä rehuaineista lemmikkieläimille ja eläinperäisistä käsitellyistä sivutuotteista lemmikkieläimille. Salmonellaposiitivisia rehueriä todettiin markkinavalvonnassa yhteensä 10 kpl (taulukko 10). Lemmikkieläinten markkinoille saatetuissa rehuissa oli salmonellaa 2,5 %:ssa tutkituista näytteistä. Edelliseen vuoteen verrattuna salmonellaposiitivisten näytteiden osuus oli samaa tasoa, mutta väheni vuoteen 2008 verrattuna (vrt. 2,1 % v. 2009 ja 3,5 % v. 2008).

Maaeläinperäinen aines

Tuonnin yhteydessä tutkittiin 170 kalajauhoerää kielletyn, käsitellyn eläinproteiinin, lähinnä lihaluujauhon toteamiseksi. Yhdestä elintarviketuotantoeläinten rehuihin tarkoitettua kalajauhoerästä todettiin pieniä määriä maaeläinperäistä ainesta ja karvoja. Evira määräsi erän käytettäväksi turkiseläinten rehuna. Vastaavia löydöksiä todettiin myös kymmenestä turkiseläimille tuodusta kalajauhoerästä.

Kotimaisen valmistuksen valvonnassa elintarviketuotantoeläimille valmistetuista märehtijäin rehuista ei todettu mikroskopoinnissa maaeläinperäistä ainesta tai kalajauhoa. Vastaavasti myöskään muille kuin märehtijöille tarkoitetuista elintarviketuotantoeläinten rehuista ei todettu maaeläinperäistä ainesta.

Haitalliset ja kielletyt aineet sekä muut poikkeamat

Yhdestä Kiinasta peräisin olevasta, lysiinisulfaattia sisältävästä erästä tutkittiin komission määräämän tehostetun valvonnan mukaisesti melamiini (taulukko 3). Tehostetussa valvonnassa olivat aflatoksiiniriskin vuoksi myös brasilialaiset ja argentiinalaiset maapähkinät; yhteensä 10 tuontierää tutkittiin. Edellä mainituissa tutkimuksissa ei todettu säännöstenvastaisuuksia.

Haitallisten aineiden, kuten mykotoksiinien, dioksiinien ja dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden analyyseissa tai muiden kiellettyjen aineiden osalta ei todettu säännöstenvastaisuuksia. Sen sijaan yhdessä hevosen täydennysrehussa todettiin sallitun arseenipitoisuuden ylitys ja toisessa saman valmistajan hevosen täydennysrehussa arseeni- ja lyijypitoisuuden ylitys (MMM 15/2009). Erät kiellettiin, määrättiin vedettä-

väksi pois markkinoilta ja edellytettiin toimenpiteitä toimijan laadunvarmistusmenettelyissä.

Eri kokkidiostaatteja rehun lisäaineena käyttäviltä kotimaisilta rehutehtailta otettiin valvontasuunnitelman mukaisesti näytteitä rehuista kokkidiostaattien jäämäanalyysia varten (taulukko 3). Kokkidiostaattijäämien valvonnassa todettiin narasiinia yli sallitun enimmäispitoisuuden yhdessä emokanojen rehuseoksessa. Erän markkinoille saattaminen kiellettiin ja jo markkinoitu osa määrättiin pois markkinoilta.

Kotimaisen valmistuksen valvonnassa näytteistä todettiin muuntogeenistä RR-soijaa 1,8 ja 2,0 %. Kolmas lainsäädännön vastainen näyte oli luomukissanruoka, josta todettiin RR-soijaa 10,4 %. Erä asetettiin markkinointikieltoon, koska kyse oli luonnonmukaisesta rehusta.

Muut säännöstenvastaisuudet rehunäytteissä olivat kokonaisuutena aikaisempien vuosien tasolla ja niitä oli suhteellisen vähän.

Taulukko 10. Kielletyt rehuerät tai rehuerät, joihin kohdistui käyttöä rajoittavia kieltoja, huomautuksia ja/tai määräyksiä 1.1. - 31.12.2010.

Valvontalinja	Aihe / Tuote	Erien/ tap. lkm	Todettu säädösten- vastaisuus	Toimenpide
Sisämarkkina- kauppa	Kasviperäiset rehuai- neet: rapsirouhe	3 erää	Salmonella London (2), Salmonella Tennessee , viranomaisnäytteenotto	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja – analyysit.
Sisämarkkina- kauppa	Kasviperäiset rehuai- neet: soijarouhe	1 erä	Salmonella Agona, viran- omaisnäytteenotto	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja – analyysit.
Sisämarkkina- kauppa	Kasviperäiset rehuai- neet: soijaproteiini	1 erä	Salmonella Infantis, vi- ranomaisnäytteenotto	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja – analyysit.
Sisämarkkina- kauppa	Eläinperäiset rehuai- neet: kalajauho	3 erää	Salmonella Enteritidis, Salmonella Havana, Salmonella Kentucky , viranomaisnäytteenotto	Todettu toimijan laadun- varmistusmenettelyissä. Evara katsoi, että erä tu- lee käsitellä/palauttaa: Käsittely, uusintanäyt- teenotto ja -analyysit (2), palautus (1).
Sisämarkkina- kauppa	Eläinperäiset rehuai- neet: hydrolysoitu höyhenjauho	1 tapaus (liittyy useita eriä)	Useita salmonellan sero- typejä esiin toimijan omassa laadunvarmis- tuksessa tuonnin näyt- teenotossa useissa eriissä	Eviran määräys, että kaikki tuontierien hydroly- soitu höyhenjauho pitää hapottaa ennen käyttöä rehun valmistukseen.
Maahantuonti	Eläinperäiset rehuai- neet: kalajauho	1 erä	Maaeläinperäinen aines ja karvoja, viranomais- näytteenotto	Evara katsoi erän soveltu- van käytettäväksi vain muiden kuin elintarvike- tuotantoeläinten rehuihin.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintar- vike tuotantoeläinten rehut	1 tapaus	Salmonella Norwich rehu- tehtaan tuotantoproses- sissa (vastaanottolinjan sykloni), omavalvonta	Markkinoille saattamis- kielto, tuotantotilojen saneeraus. Seurantanäyt- teet ja analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: tuotan- toeläinten rehut	1 tapaus	Salmonella Tennessee turkisrehutehtaan tuotan- toprosessissa esiin viran- omaisvalvonnan näyt- teenotossa	Valmistus- ja markkinoille saattamiskielto, takaisin- vetomääräys, tuotantotilo- jen saneeraus. Seuranta- näytteet ja analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintar- vike tuotantoeläinten rehut	1 tapaus	S. Derby rehutehtaalla käytetyssä raaka-aine- erässä (kalajauho), toimi- jan laadunvarmistusnäyte	Markkinoille saattamis- kielto, tuotantotilojen saneeraus. Seurantanäyt- teet ja –analyysit.

Kotimainen valmistus	Rehuaineet: elintarviketuotantoeläinten rehuihin	1 tapaus	Salmonella Typhimurium mallastamon rehujakeessa: mallasitu, todettu ovnäytteenotossa	Valmistus- ja markkinoille saattamiskielto, tuotantotilojen saneeraus. Seurantänäytteet ja –analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarviketuotantoeläinten rehut	1 tapaus	Salmonella Typhimurium mallastamon toimittamassa rehujakeessa: mallasitu; ov- ja viranomaisnäytteenotossa	Valmistus- ja markkinoille saattamiskielto, takaisinvetomääräys, tuotantotilojen saneeraus. Seurantänäytteet ja –analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarviketuotantoeläinten rehut	1 tapaus	S. Tennessee ja S. Typhimurium rehutehtaan tuotantoprosessissa (jäähdytin) esiin toimijan laadunvarmistuksessa	Valmistus- ja markkinoille saattamiskielto, tuotantotilojen saneeraus. Seurantänäytteet ja –analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: tuotantoeläinten rehut	1 tapaus	Salmonella Orion ja S. Swartzenrund turkisrehutehtaan tuotantoprosessissa esiin toimijan ja viranomaisvalvonnan näytteenotossa	Valmistus- ja markkinoille saattamiskielto, takaisinvetomääräys, tilojen saneeraus, hydrolysoidyn höyhenjauhon hapotusmääräys, seuranta.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarviketuotantoeläinten rehut, emokanojen rehut	1 erä	Narasiinin jäämän suurimman sallitun pitoisuuden ylitys ei-herkkien eläinten rehussa, viranomaisnäytteenotto	Kielto, takaisinvetomääräys, selvitys- ja toimenpidemääräys sekä seurantänäytteenotto ja –analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: hevosten täydennysrehut	1 erä	Arseenin suurimman sallitun raskasmetallipitoisuuden ylitys kohderehulle, viranomaisnäyte	Kielto, takaisinvetomääräys, selvitys- ja toimenpidemääräys sekä seurantänäytteet ja –analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: hevosten täydennysrehut	1 erä	Arseenin ja lyijyn suurimman sallitus raskasmetallipitoisuuden ylitys kohderehulle, viranomaisnäytteenotto	Kielto, takaisinvetomääräys, selvitys- ja toimenpidemääräys sekä seurantänäytteenotto ja –analyysit.
Markkina- valvonta	Lemmikkieläimille tarkoitettut, eläinperäiset rehut, makupalat	7 erää	Salmonella	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Muut tuotteet: puruluut ym. koirille	3 erää	Salmonella	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset ulkolinnuille	1 erä	Enterobakteerit	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasviperäiset rehuaineet: öljykasvin siemenet, auringonkukka	1 erä	Elävät tuohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasviperäiset rehuseokset: siemenseos linnuille	3 erää	Elävät tuohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasviperäiset rehuseokset: muiden lemmikkieläinten rehut (jyrsijät)	2 erää	Elävät tuohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasviperäiset rehuaineet: öljykasvin siemenet, auringonkukka	1 erä	Hukkakaura	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset: siemenseos linnuille/jyrsijöille	2 erää	Hukkakaura	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset: kissan rehu	4 erää	Suuria koostumus- ja ravintoainepoikkeamia	Kielto ja toimenpidemääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset: koiran rehu	1 erä	Suuria koostumus- ja ravintoainepoikkeamia	Kielto ja toimenpidemääräys

Markkinavalvonta	Rehuseokset: luomukissanrehut	1 erä	Todettu merkintärajan ylittävä pitoisuus muunto-geenistä RR-soijaa	Kielto ja toimenpidemääräys
Yhteenveto		38 8	erää tapausta	1 määräys 5 ehdotonta kieltoa ja 40 ehdollista kieltoa
Yhteensä		46	erää ja tapausta	46 kieltoa ja määräystä

Rehualan toimijat

Valvonnassa todetut säännöstenvastaisuudet liittyivät pääasiassa laitosten toimintaan, mutta jossain määrin myös niiden rakenteellisiin olosuhteisiin. Rehutehtaiden tarkastuksissa kiinnitettiin edelleen erityistä huomiota rehunvalmistuksen rakeistus- ja jäähdytysvaiheisiin, laadunvarmistusnäytteenottoon salmonellan esiintymisen toteamiseksi sekä kokkidiostaattijäämien hallintaan.

Luokan 1 puute liittyi rehujen valmistuskirjanpitoon ja valmistuksessa käytettyjen elämistä saatujen käsiteltyjen sivutuotteiden merkintöihin. Evira totesi tarkastuskäynnillä, että Suomeen oli tuotu erä verijauhoa lainsäädännön vastaisesti. Evira kielsi verijauhoerän markkinoille saattamisen sekä sen käytön rehuissa.

HACCP-järjestelmissä, laadunvarmistuksessa, merkinnöissä ja saateasiakirjoissa todettiin puutteita. Vaara-analyysin ja kriittisten hallintapisteiden järjestelmä (HACCP) puuttui joiltakin tarkastetuista toimijoista kokonaan ja etenkin pienten toimijoiden HACCP-järjestelmissä oli puutteita. Laadunvarmistuksen puutteita olivat esimerkiksi puuttuvat vastaanäytteet ja riittämätön näytteenotto sekä näytteiden tutkiminen. Tuontiraaka-aineiden tutkimisessa oli puutteita muiden haitallisten aineiden kuin salmonellan osalta. Osa pienistä valmistajista ei ottanut lainkaan näytteitä salmonellatutkimuksia varten. Tuoteselostepuutteita oli erityisesti rehuaineiden kohdalla. Ryhmään ”muut” sisältyy mm. tuotantotiloihin ja -laitteisiin, ohjeistukseen, puhtaanapitoon, tuholistorjuntaan ja henkilöstön koulutukseen liittyviä puutteita. Takaisinvetojen ohjeistus ja toiminnan ohjeistus erilaisissa poikkeustilanteissa puuttui useilta toimijoilta. Osa toimijoista käytti sellaisia raaka-aineiden toimittajia tai kuljetusliikkeitä, jotka eivät olleet rehuhygieniasetuksen mukaisesti rekisteröityjä.

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat (lukuun ottamatta maitoalan laitoksia)

Tarkastuksissa havaitut vakavimmat puutteet koskivat eläintautien leviämisen vaaraa, laitosten riittämätöntä hygieniatasoa, lainsäädännön vastaista antibioottirehun valmistusta suurelle asiakasmäärälle sekä jäljitettävyyden puutteita ja rakenteita. Omavalvontaan tai HACCP-järjestelmään liittyviä puutteita oli useilla eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevillä laitoksilla. Huomautuksia annettiin myös raaka-aineiden säilyttämisessä havaituista puutteista sekä puutteellisista merkinnöistä sivutuotteiden keräysastioissa. Lieviä puutteita havaittiin myös dokumentoinneissa, kaupallisissa asiakirjoissa ja omavalvonnassa.

2.2.2 Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta ja tuotevalvonta

Rehualan alkutuotannon toimijan laiminlyönti rehukirjanpidossa vaikuttaa elintarviketurvallisuuteen rehujen jäljitettävyyden kautta. Vuonna 2010 esiin tullessa yhdessä tapauksessa vaara oli vähäinen, koska tilan nautakarjalla oli nurmirehuvaltainen kotonen ruokinta. Tilarehuista todettu maaeläinperäinen aines ei aiheuttanut vaaraa eläimille tai elintarviketurvallisuudelle, koska riskinarvioinnin perusteella kyseessä oli satunnainen tapaus. Tuholaisen esiintyminen rehuissa ei ole suoranainen riski elin-

tarviketurvallisuudelle, mutta esimerkiksi lemmikkieläinten rehussa olevat tuholaiset voivat siirtyä elintarvikkeisiin kotitalouksissa. Hukkakauran leviäminen rehujen mukana ei ole riski elintarviketurvallisuudelle eikä ihmisten tai eläinten terveydelle, mutta se on riski tehokkaalle kasvinviljelylle.

Salmonellan esiintyminen rehuissa on riski sekä elintarvikkeiden turvallisuudelle että eläinten ja ihmisten terveydelle. Salmonellaa sisältäneet tuontivalkuaisrehut käsiteltiin ennen rehujen päätymistä rehuseosten valmistukseen tai muuhun käyttöön. Lemmikkieläinten rehuissa todetut salmonellat eivät aiheuta suoraa vaaraa elintarviketurvallisuudelle, mutta ovat riski lemmikkien ja ihmisten terveydelle ja voivat aiheuttaa tuotantotilojen saastumista maataloilla. Yhtään tapausta ei tullut tietoon lemmikkieläinten rehujen salmonellan ja ihmisten terveyden tai maatilasalmonellatapausten välillä.

Haitallisten aineiden, kuten esim. raskasmetallien, kertymät eläimiin ja sitä kautta eläimistä saataviin elintarvikkeisiin ovat riski sekä eläinten että ihmisten terveydelle. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden osuus ihmisten ja etenkin lasten ja nuorten ruokavaliossa voi olla merkittävä. Haitallisista aineista on myös eniten haittaa kasvuvaiheessa oleville eläimille ja toisaalta pienille eläimille.

Käytettäessä hyväksytyjä rehun lisäaineita kokkidiostaattirehujen valmistukseen tai lääkkeen tehoaineita lääkerehun valmistukseen voi tuotantoprosessissa tapahtua väistämättömiä tuotantoteknologisia tehoaineiden jäämien siirtymiä seuraavien rehujen valmistuseriin. Tämä jäämien siirtymä l. ns. carry over rehuissa voi aiheuttaa vaaraa elintarviketurvallisuudelle. Enimmäismääriä suuremmat hivenaine- ja vitamiinipitoisuudet rehussa voivat lisätä yliannostuksen vaaraa kuluttajille ja eläimille, mutta pienemmät määrät puolestaan voivat aiheuttaa ravintoaineiden puutosta. Pääravintoaineiden poikkeamat rehussa johtavat eläinten ravitsemuksen epätasapainoon ja voivat aiheuttaa hyvinvoinnin ja tuotannon menetyksiä. Yhtään tapausta rehujen ravintoaineisiin liittyvien laiminlyöntien ja eläinten sairastumisten välillä ei tullut tietoon.

Rehujen muuntogeenisyyden valvontaan liittyen todettiin kolme lainsäädännön vastaista näytettä. Näytteistä todetut muunnokset ovat EU:ssa hyväksytyjä, joten kyseessä ei ollut rehuturvallisuusriski.

Rehualan toimijat mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat

HACCP-järjestelmien puutteet voivat johtaa siihen, että osa vaaroista jää huomioidamatta eikä vaaroja hallita tehokkaasti. Laadunvarmistuksen puutteet voivat johtaa siihen, että esim. salmonella ja muut haitalliset aineet jäävät rehuista toteamatta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä, joskaan varsinaisia turvallisuuden kannalta vakavia tapauksia ei tullut esille.

Puutteelliset siivouskäytännöt ja tuotanto- ja varastotilojen huono kunto lisäävät tuholäimien ja sitä kautta tautien leviämisenriskiä. Yhden rehuaineen valmistajan tarkastuksessa todettiin runsaasti rotan ulosteita tuotanto- ja varastointitiloissa. Yhdessä rehuainevarastossa todettiin kasan päällä silmin havaittava homekerros. Laboratorio-tutkimusten perusteella näihin tapauksiin ei liittynyt välitöntä terveysvaaraa.

Eläimistä saatavat sivutuotteet eivät aiheuta suoranaista riskiä elintarviketurvallisuudelle, koska niitä ei ole tarkoitettu elintarviketuotantoeläimille. Niiden rehukäyttö voi aiheuttaa vaaraa ihmisten, turkiseläinten, koirien ja kissojen terveydelle ja jopa eläintautien leviämisen riskin, jos sivutuotteista valmistettujen rehujen laatu, käsittely ja merkinnät eivät ole asianmukaisia. Rakenteelliset puutteet, kuten tilojen epäonnistunut erottaminen toisistaan, saattavat aiheuttaa vakavan hygieniariskin. Puutteelliset

merkinnät sivutuotteiden keräysastioissa ja kaupallisissa asiakirjoissa vaarantavat jäljitettävyyden.

2.2.3 Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Rehukirjanpidon puutteet ja tuholaitosten esiintyminen rehussa johtuivat toimijan toiminnasta. Maaeläinperäinen aines, joka ei ole rehuperäistä, joutuu rehuun sattumanvaraisesti joko sadonkorjuun yhteydessä pellolla tai varastoinnin aikana, ja sen ehkäisemiseen on toimijan vaikea vaikuttaa omilla toimenpiteillään.

Tuotevalvonta

Salmonellan esiintyminen erityisen riskialttiiden rehujen tuontierissä ei liittynyt kotimaassa toimivien rehualan toimijoiden puutteellisuuksiin ja rehualan toimijat osoittivat vastuullisesti noudattavansa Eviran edellyttämiä tuontieriin liittyviä toimintatapoja sekä Eviran antamaa ohjeistusta.

Säännöstenvastaisuuksien moninaisuudesta johtuen myös syyt poikkeamiin ovat tapauskohtaisia. Useimmissa tapauksissa ne johtuvat toimijoiden tietämättömyydestä, mutta myös toimijoiden resurssien vähenemisestä ja riskinoton lisääntymisestä kilpailun koventuessa. Lisäksi ikääntyneet laitokset ja tekniikka aiheuttavat sinällään tahattomia puutteita tuotteiden laadussa.

Rehualan toimijat mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat

Varsinkaan pienillä toimijoilla sekä myös eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevillä toimijoilla ei ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi. Rehuasiantuntemusta puuttuu usein myös sellaisilta toimijoilta, jotka eivät ole ensisijaisesti rehunvalmistajia, vaan toimittavat esimerkiksi elintarviketuotannon sivujakeita rehuksi. Monien haitallisten aineiden tutkimusten korkeat hinnat rajoittavat tutkimusten määrää isommillakin toimijoilla. Kustannukset rajoittavat myös sellaisia tila- ja laiteinvestointeja, joilla voitaisiin parantaa rehujen turvallisuutta. Kaikki rehualan toimijat eivät ole riittävästi selvillä rehulainsäädännön vaatimuksista. Rehulainsäädäntö koetaan raskaaksi ja vaikeaselkoiseksi.

3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

FVO:n suorittamat tarkastukset

Eviran rehualvonta osallistui komission suorittamaan yleistarkastukseen 23. - 26.11.2010. Yleistarkastuksessa ei tullut esille uusia toimenpiteitä vaativia suosituksia. Komissio kiinnitti tarkastuksenaan huomiota tarkastusten ennalta ilmoittamiseen. Eviran rehualvonnin tarkastuskäynneistä mukaan lukien näytteenotto tehdään rehualvonnassa ennalta ilmoittamatta 87 %, mikä oli riittävä komissiolle. Rehualvonnin vuonna 2009 komissio tarkastuksessa saama palaute rehualan alkutuotannon toimijoiden rekisteröinnin loppuunsaattamisesta toteutetaan 30.6.2011 mennessä.

Auditoinnit

Valvontasuunnitelman mukaisesti tarkastajien auditointeja tehtiin viisi, joista kaksi oli ELY-keskusten tarkastajien auditointeja (markkina- ja tilavalvonta) ja kolme kohdistui valtuutettuihin tarkastajiin (tuonnin, kotimaisen valmistuksen ja gm-valvonnin näyt-

teenotto). Lisäksi auditoitiin rehualvonnan toimijarekisterin ylläpito auditointisuunnitelman mukaisesti.

Tarkastajien toiminnassa tai toimijarekisterin ylläpito-prosessissa ei todettu puutteita. Auditoinneissa esiin tulleet kehitysehdotukset on huomioitu ohjeistuksessa. Näytteenotto-ohjeita, näytteenoton riskiperusteisuutta näytteenoton kohdentamisessa sekä valvontasuunnitelmia noudatettiin pääosin hyvin. Usein ohjeiden noudattamista helpottivat tarkastajien pitkä kokemus näytteenotto-tilanteista ja näytteiden tuntemus. Tarkastajien ajantasaisista tietämyksistä rehulainsäädännöstä ja sen vaatimuksista tulee kuitenkin pitää yllä jatkuvasti tiedottamalla ja kouluttamalla.

Kaikki tarkastajat antoivat palautetta auditoinneista tarkastajien auditoinnin palaute-lomakkeella. Saatujen palautteiden perusteella auditointikäyntejä pidettiin hyvänä asiana. Koulutusta toivottiin lisää. Lisäksi toivottiin, että ohjeet olisivat saatavilla sähköisessä muodossa ajantasaisina internetsivuilla.

Tarkastajien koulutuksesta antamat palautteet

Valtuutetuille tarkastajille järjestettiin koulutusta 26.1.2010. Koulutuspalautteessa kouluttajien asiantuntemusta ja esittämistä pidettiin hyvänä ja selkeänä. Tarkastajien puheenvuoroja pidettiin hyvänä ja niiden avulla saatiin aikaan keskustelua käytännön valvonnassa esiin tulleiden ongelmien ratkaisuisista. Koulutuksen puutteina pidettiin liian vähäistä käytännön tilanteiden käsittelyä ja koulutuksen ajankohtaa, jonka toivottiin olevan loppukeväällä ja -viikosta.

ELY-keskusten tarkastajille järjestettiin koulutusta 18.1.2009. Koulutuspalautteessa koulutusta pidettiin hyödyllisenä ja esitelmää asiantuntevina. Enemmän toivottiin käsiteltävän käytännön asioita ja vastauksia avoimeksi jääneisiin kysymyksiin haluttiin nopeasti jälkikäteen. Koulutusta toivottiin järjestettävän videon välityksellä.

Asiakaspalautteet

Eviran ylitarkastajien ja valtuutettujen tarkastajien suorittamiin laitostarkastuksiin liittyviä palautelomakkeita, joissa rehualan toimija arvioi tarkastusta, palautettiin 31 kpl 2010 vuoden tarkastuksia koskien. Tarkastuksen suorittajan asiantuntemusta pidettiin erinomaisena tai hyvänä kaikissa palautteissa. Lähes kaikki toimijat pitivät tarkastusta hyödyllisenä omalle toiminnalleen. Yksi toimija vastasi tähän kysymykseen "ei". Rehualan toimijat arvioivat tarkastusta myös kokonaisuutena ja tältä osin 30 tarkastusta pidettiin erinomaisena tai hyvänä. Yksi arvio oli tyydyttävä. Sanallisia kommentteja annettiin kaikkiaan 9 kpl, joissa todettiin, että tarkastuskäynti suoritettiin asiantuntevasti, rakentavasti ja toimintaa kehittävasti (mm. neuvonta HACCP-järjestelmän laadinnassa ja kehitysehdotukset) sekä miellyttävästi. Lisäksi palautteissa toivottiin analyysituloksia ja tiedotteita sähköisesti, laskun täsmentämistä tarkastuspäivämäärällä ja tarkastuksen aiheella sekä näytteenoton yhdistämistä tarkastukseen.

4 TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI

4.1 Toimet toimijoiden lainkuuliaisuuden varmistamiseksi

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Kaikista kohdassa 2.1 kuvatuista säännöstenvastaisuuksista on annettu kirjallinen huomautus ja toimenpidekehotos.

Tuotevalvonta

Kielletyt rehuerät 1.1.2010 - 31.12.2010 on esitetty taulukossa 10. Taulukon 10 rehueriin liittyvä tarkempi kuvaus on esitetty kappaleessa 2.2.1. Näytteissä todettujen säännöstenvastaisuuksien ja seuraamusten yhteenveto on taulukossa 11.

Taulukko 11. Todetut säännösten vastaisuudet ja seuraamukset.

Seuraamus	kpl	% näytteistä	% analyyseistä
Kirjallinen huomautus (tuoteselostehuomautukset 280 kpl ja analyysihuomautukset 462 kpl)	742	7,3	5,4
Kirjallinen huomautus ja toimenpidekehoitus	8	0,1	0,1
Rehun valmistus-, tuonti- tai markkinointikielto ja määräys, ehdollinen	41	0,4	0,3
Rehun valmistus-, tuonti- tai markkinointikielto, ehdoton	5	0,05	0,04

Kiellettyjen aineiden toteaminen rehunäytteessä johtaa aina rehuerän valmistus-, tuonti- tai markkinoillesaattamiskieltoon. Kielto voi olla ehdollinen, jolloin toimijalla on mahdollisuus poistaa laatu-poikkeama esimerkiksi rehun käsittelyllä, tai ehdoton, jolloin rehulle annetaan hävitysmääräys. Haitallisten aineiden toteaminen johtaa rehun kieltoon silloin, kun niiden määrä ylittää niille lainsäädännössä annetun enimmäispitoisuuden. Rehuerän laimentaminen on kiellettyä. Rehussa ensimmäistä kertaa todettu poikkeama ravintoaineissa, rehun lisäaineissa kokkidiostaatteja ja lääkeaineita lukuun ottamatta ja pakkausmerkinnöissä, johtavat ensin kirjalliseen huomautukseen ja kehoitukseen korjaavista toimenpiteistä. Toistuvat huomautukset tai vakavat puutteellisuudet johtavat rehun valmistuksen tai rehuerän kieltoon.

Rehualan toimijat ml. eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät laitokset

Taulukossa 7 ja 9 mainitut puutteet on kirjattu tarkastuskertomuksiin ja edellytetyt toimenpiteet on kirjattu valvontapäätöksiin. Luokkien 1, 2 ja 3 puutteiden korjaaville toimenpiteille on asetettu määräajat. Useimmissa tapauksissa toimenpiteiden toteutus todennetaan toimijan lähettämän selvityksen perusteella. Tarpeen vaatiessa valtuutettu tarkastaja tai eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnan osalta paikallinen valvova viranomais, kuten kunnaneläinlääkäri tai tarkastuseläinlääkäri, on tarkastanut yksittäiset korjaavat toimenpiteet paikan päällä. Korjaavat toimenpiteet tarkastetaan viimeistään kuitenkin seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Tarkastuskäyntä lisätään, jos toiminnassa todetaan paljon puutteita tai ne ovat luonteeltaan vakavia.

Yhden tarkastuksen perusteella kiellettiin laittomasti maahan tuodun verijauhon käyttö. Yhtään rekisteröintiä tai hyväksyntää ei tarkastuksissa todettujen puutteiden perusteella peruutettu. Yhdellä tarkastuskäynnillä todettujen puutteiden johdosta Evira kielsi väliaikaisesti yhden toimijan rehujen viennin Venäjälle. Yhdelle toimijalle annettiin kirjallinen huomautus eläinperäisen aineksen sisämarkkinatuonnissa vaadittavan ennakoilmoitusten tekemättä jättämisestä. Ilman sivutuoteasetuksen mukaista hyväksyntää toiminutta lemmikkieläinten ruokia valmistavaa laitosta kuultiin ja laittomasti valmistettu rehu määrättiin markkinointikieltoon. Kuulemisen jälkeen ja ennen sivutuoteasetuksen mukaisen hyväksyntäpäätöksen antamista rehu määrättiin hävitettäväksi. Kuitit hävityksestä toimitettiin pyynnöstä Eviralle. Toimijalle, joka oli välittänyt sivutuotteita laittomasti kyseiselle lemmikkieläinten ruokia valmistavalle laitokselle, tehtiin kirjallinen kuuleminen ja selvityspyyntö sekä ohjeistettiin toimimaan jatkossa lainsäädännön mukaisesti.

Vuoden 2010 aikana todettiin salmonellaa useita kertoja toimijoiden omassa laadunvarmistuksessa tuotantoympäristöstä, raaka-aineista tai valmiista rehuista. Löydösten perusteella Evira asetti kuusi valmistusta ja/tai markkinoille saattamista koskevaa

kieltoa. Lisäksi yhdestä kalastusaluksesta löytyi salmonellaa ja alukselle annettiin kirjallinen kieltopäätös kalan luovuttamisesta rehukäyttöön ennen aluksen pesuja, desinfiointeja ja puhtaiksi osoittautuneita salmonellalisätutkimuksia. Evira järjesti syksyllä 2010 turkisrehujen valmistajille tilaisuuden, jossa korostettiin toimijoiden velvollisuutta ilmoittaa salmonellalöydöksistä Eviralle ja muille asianosaisille sekä saneeraustoimien tärkeyttä. Salmonellalöydöksistä ilmoittaminen on ohjeistettu evira.fi-sivuilla.

4.2 Toimet virallisen valvonnan tehokkaan toiminnan varmistamiseksi

Eviran sisäisellä tehtäväjärjestelyllä saatiin helmikuussa 2010 yksi ylitarkastaja lisää tekemään laitostarkastuksia. Lisäksi loppuvuonna perehdytettiin laitostarkastuksia suorittamaan kolme valtuutettua tarkastajaa, joista kaksi toimii tehtävässä.

Eviran edustajat osallistuivat komission järjestämiin HACCP-koulutukseen, rehulainsäädäntökurssiin, sivutuoteasetusta koskevaan koulutukseen sekä riskielintarvikkeiden ja -rehujen kolmasmaatuonnin valvontaan liittyvään koulutukseen. Lisäksi Evira osallistui Islannissa pidettyyn yhteispohjoismaiseen rehuvälvönnän kokoukseen ja pohjoismaisen sivutuoteyhteistyöryhmän sekä gm-yhteistyöryhmän kokoukseen.

Evira järjesti pohjoismaisen kolmipäiväisen sivutuoteyhteistyöryhmän kokouksen marraskuussa Helsingissä. Lisäksi Evira järjesti syyskuussa kaksi HACCP-koulutuspäivää rehualan toimijoille Helsingissä sekä Vaasassa. Valtuutetuille tarkastajille järjestettiin erillinen koulutus rehuympäristönäytteenotosta ja kolme valtuutettua tarkastajaa perehdytettiin rehulaitostarkastuksiin.

Rehualan toimijoille pidettiin informaatiotilaisuus yhdessä MMM/ELOn kanssa Euroopan Parlamentin ja Neuvoston asetuksesta rehujen markkinoille saattamisesta ja käytöstä, jota sovelletaan 1.9.2010 lähtien. Evira järjesti Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry:n kanssa rehuseminaarin rehualan toimijoille marraskuussa. Lemmikkieläinten ruokien tukkuliikkeiden ja tuojien edustajille sekä vähittäiskauppiaille annettiin koulutusta rehujen pakkausmerkinnöistä Otus Ry:n messujen yhteydessä.

Vuonna 2010 rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta kohdistui sellaisiin toimijoihin, jotka tarkastettiin myös monen muun valvontasektorin osalta. Valvontaotannon määrittely perustui siihen, oliko kyseessä sekatila ja/tai oliko tilalla rehun sekoitusta ja valmistusta.

Evira järjesti yhden päivän kestävästä koulutuksesta ELY-keskusten tarkastajille. Alkutuotantoa koskevat ohjeet päivitettiin lainsäädännön muutokset ja käytännön valvonnasta saadut kokemukset huomioiden. Valtuutetuille tarkastajille järjestettiin koulutuspäivä. Sekä valvonnan sisäisiä että ulkoisia ohjeita päivitettiin ja useita uusia ohjeita laadittiin.

Kasvipäristön tuontivalvontarehunaisten salmonella-analyysistä oli vuonna 2010 edelleen mahdollista tehdä Eviran laboratorion lisäksi myös Eviran hyväksymissä laboratorioissa. Tämä nopeutti analyysien valmistumista.

Uuden laboratorion ja valvonnan tietojärjestelmän (ELMO) käyttöönottoon valmistaututtiin toimintavuoden aikana.

5 ARVIO YLEISESTÄ ONNISTUMISESTA

Rehunäytteiden virallisten valvontatulosten perusteella arvioiden Suomessa valmistetut ja markkinoille saatetut rehut täyttävät rehulainsäädännössä rehujen turvallisuudelle ja laadulle asetetut vaatimukset pääasiallisesti eikä erityisiä ongelmia ole esiintynyt. Rehujen tuontivaiheessa todetut laatupoikkeamat johtavat erien käsittelyyn,

hävitykseen tai palauttamiseen, eikä niitä saateta markkinoille virheellisinä. Vähitäismyynnissä olevien tuontirehujen suurin ongelma ovat puutteelliset pakkausmerkinnät, kuten suomen- ja ruotsinkielisten pakkausmerkintöjen puuttuminen.

Rehualan toimijoihin kohdistuneiden tarkastusten mukaan toimijat noudattavat pääsääntöisesti hyvin rehulainsäädännön vaatimuksia. Virallisen välvönnän tarkastuskäynneillä on kuitenkin annettu suhteellisen paljon toimenpide-ehdotuksia, koska mm. toimijoiden laadunvarmistukseen liittyvän HACCP-järjestelmän tuntemuksessa ja käytössä on parantamisen varaa. Toimijoiden oma laadunvarmistus toimii ja löytää poikkeamat tuotannossa. Rehuperäisiä eläinten salmonellatartuntoja tai elintarvikkeiden saastumisia ei todettu raportointivuoden aikana.